

Nr 9

Socialförsäkringsutskottets betänkande med anledning av motioner om vissa änkepensions- och barnpensionsfrågor m. m.

Motionerna

I detta betänkande behandlas

motionen 1975:29 av herr Börjesson i Falköping m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att pensionsålderskommittén får i uppdrag att utreda frågan om slopande av inkomstprövning av änkepension inom folkpensioneringen,

motionen 1975:108 av fru Fränkel (fp) och herr Jonsson i Mora (fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av gällande regler för erhållande av änkepension i syfte att avskaffa inkomstprövningen för dem som blivit änkor före den 1 juli 1960,

motionen 1975:748 av fru André (c) och fröken Andersson (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära

1. att åldersgränsen för barntillägg till ålders- och förtidspension höjs till 18 år,
2. att barntillägg till ålders- och förtidspension skall utgå även till gift kvinna,

motionen 1975:1205 av fru Jacobsson m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att pensionsålderskommittén i tilläggsdirektiv får i uppdrag att utarbeta förslag syftande till att änkor med femtondelsreducerad pension skall garanteras minst en hel änkepension från folkpensioneringen eller motsvarande belopp om de på grund av arbetsmarknadsskäl eller av andra rimliga orsaker ej kan erhålla en inkomst som med ett skäligt belopp överstiger en sådan hel pension,

motionen 1975:1212 av fru Lundblad (s) och fru Hörnlund (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär

1. att i avvaktan på familjestödsutredningens förslag en utökning bör övervägas av ersättningstiden för föräldraperning i samband med barns födelse,
2. att man vid framtida ändringar av sjukförsäkringen prioriterar en förbättring av sjukpenningen för vård av sjukt barn till familjer med flera barn,
3. att en höjning av garantinivån för barnpensionen övervägs inför nästkommande budgetår,

motionen 1975:1230 av herrar Winberg (m) och Ringaby (m) vari hemställs att riksdagen beslutar om sådan ändring i lagen om allmän försäkring att barnpension som avräknas mot änkepension också formellt förs upp som barnpension i enlighet med vad i motionen anförts.

motionen 1975:1232 av herrar Åkerlind (m) och Winberg (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att pensionsålderskommittén i tilläggsdirektiv får i uppdrag att utarbeta förslag till sådana ändringar i lagen om allmän försäkring att rätten till full änkepension från folkpensioneringen, då denna grundas på förekomsten av barn, samt rätten till barn tillägg från folkpensioneringen upphör först då barnet uppnått 18 års ålder i enlighet med vad i motionen anförts.

Av motionen 1975:1212 behandlas i detta betänkande endast yrkandet under 3. Motionen i övrigt har utskottet behandlat i sitt betänkande 1975:1.

Gällande bestämmelser

Änkepension inom folkpensioneringen

En änka har rätt till änkepension under förutsättning att hon inte åtnjuter ålderspension. Hon skall dessutom antingen ha uppnått 36 års ålder vid mannens död och varit gift med honom i minst fem år eller ha vårdnaden om och stadigvarande bo tillsammans med barn under 16 år, som vid mannens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan. Upphör änka att ha barn under 16 år i hemmet, skall vid bedömandet av hennes rätt till pension i fortsättningen anses som om mannen avlidit då barnet upphörde att påverka rätten till pension och äktenskapet varat till nämnda tidpunkt.

För änka, vars rätt till änkepension grundar sig på sammanboende med barn under 16 år eller som vid mannens död eller den därmed jämställda tidpunkten fyllt 50 år, utgår änkepensionen med samma belopp som ålderspension från 67 år för en ensam ålderspensionär. För annan änka minskar pensionen med en femtondel för varje år, varmed änkans ålder vid mannens död eller vid den tidpunkt då hon upphörde att ha barn under 16 år i hemmet understeg 50 år. I förekommande fall kan jämte änkepension utgå kommunalt bostadstillägg och pensionstillskott. Fr. o. m. den månad då änkan fyller 67 år utbyts – i motsats till vad som är fallet inom tilläggs-pensioneringen – änkepension mot ålderspension.

Med änka likställs i fråga om rätt till änkepension ogift eller frånskild kvinna eller änka under förutsättning att kvinnan stadigvarande sammanbodde med ogift eller frånskild man eller änkling vid dennes död och tidigare varit gift med honom eller har haft barn med honom. Änkepension dras in om änkan ingår nytt äktenskap. Uppfyller en änka förutsättningarna för rätt till två eller flera av förmånerna barnpension, förtidspension, änkepension eller hustrutillägg, utgår endast en av förmånerna.

För kvinnor som blivit änkor efter den 30 juni 1960 utgår änkepensionen utan inkomstprövning. Pension till kvinnor som blivit änkor dessförinnan är däremot inkomstprövad. Om mannen avlidit under tiden den 1 juli 1958– den 30 juni 1960 är emellertid viss del av pensionen, det s. k. garantibeloppet fri från inkomstprövning. Garantibeloppet utgör, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1958–den 30 juni 1959, en tredjedel och, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1959–den 30 juni 1960, två tredjedelar av det belopp som skulle ha utgått utan inkomstprövning. Inkomstprövningen innebär att pensionen skall minskas med en tredjedel av ankans inkomst till den del den överstiger 2 000 kr. för år. Med inkomst avses inkomster av alla slag, såsom tjänstepension, arbetsinkomst, räntekomst och avkastning av fastighet. Vid beräkning av inkomsten skall årsinkomsten ökas med 10 % av det belopp varmed ankans förmögenhet överstiger 50 000 kr. Änkepension som efter minskningen understiger en femtondel av full pension skall ej utgå. Det är att märka att minskningen av pensionförmån skall göras i första hand på kommunalt bostadstillägg och i andra hand på änkepension.

Barntillägg

Till ålders- eller förtidspension inom folkpensioneringen utgår barntillägg för varje barn under 16 år till den försäkrade eller hans hustru, om den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Barntillägg utgår inte till ålderspension som den försäkrade uppbär för tid före 67 år eller till pension som tillkommer gift kvinna som sammanbor med sin make.

Barntillägget utgör 25 % av basbeloppet. Om barnet är berättigat till barnpension utgör det 10 % av basbeloppet. Utgår förtidspension med två tredjedelar eller hälften av hel förtidspension, nedsätts barntillägget på motsvarande sätt. Åtnjuter den försäkrade ATP minskas honom tillkommande barntillägg med hälften av tilläggs pensionen i den mån denna för år räknat överstiger halva basbeloppet.

Barnpension

Barnpension utgår till barn under 18 år, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit. Rätt till barnpension föreligger dock inte om barnet är adopterat av annan än den avlidne eller dennes make.

Barnpension utgör 25 % av basbeloppet efter var och en av föräldrarna. Barnpension utgår dock alltid med sådant belopp att pensionen, tillsammans med barnet tillkommande ATP i form av barnpension, utgör 60 % av basbeloppet om båda föräldrarna avlidit, 30 % av basbeloppet om barnet samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott och 40 % av basbeloppet i övriga fall då barnet uppbär pension efter en av för-

äldrarna. I sistnämnda fall inräknas även sådan folkpension i form av änkepension, som utgår till kvinna som är barnets mor eller som varit gift med barnets far eller har eller har haft barn med honom, under förutsättning att barnet och kvinnan stadigvarande sammanbor. Om flera barn är berättigade till barnpension, fördelas vid avräkningen änkepensionen lika mellan barnen.

Frågornas tidigare behandling m. m.

Efterlevandepensionering

Riksdagen hade förra året att ta ställning till ett flertal motioner gällande bl. a. frågor om allmän egenpension och om jämställdhet i pensionshänseende mellan könen. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1974:24 framhöll socialförsäkringsutskottet bl. a.

Kraven på ökad jämställdhet mellan män och kvinnor har under senare år vuxit sig allt starkare. Sedan i december 1972 har en av statsministern tillkallad delegation (delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor) till uppgift att på samhällets olika områden verka för åtgärder som skapar ökad jämställdhet mellan könen. Betydelsefulla reformer inom arbetsmarknadspolitiken och på utbildningsområdet har redan bidragit till att utjämna skillnaderna mellan mäns och kvinnors möjlighet att erhålla en produktiv sysselsättning. Inte minst torde övergången till individuell beskattning av inkomst av förvärvsarbete ha ökat kvinnornas benägenhet att ta anställning. Den pågående daghemsutbyggnaden är också av betydelse i detta sammanhang.

Under senare år har riksdagen antagit flera beslut i syfte att undanröja eller utjämna skillnader mellan män och kvinnor och mellan gifta och ogifta i socialförsäkringssystemet. Utskottet vill i sammanhanget särskilt erinra om 1973 års beslut om föräldraförsäkring och om utbyggd barnpension samt riksdagens begäran tidigare i år om en allsidig och förutsättningslös översyn av frågan om pensionsrätt för vårdinsatser i hemmet och om deltid- och korttidsanställdas ställning inom tilläggs pensioneringen. Detta utredningsuppdrag har numera anförtrotts pensionsålderskommittén.

Som pensionsförsäkringskommittén framhöll i sitt slutbetänkande kan det enligt utskottet mening – med hänsyn till samhällsutvecklingen och till kvinnornas ökade utträde i arbetslivet – ifrågasättas om pensionssystemet i dess nuvarande utformning erbjuder en ändamålsenlig form för efterlevandepensionen i framtiden. Med hänsyn härtill anser utskottet sig böra förordas, att frågan hur ett efterlevandeskydd som är neutralt i förhållande till kön kan närmare utformas nu blir föremål för fortsatta, mer ingående överväganden. De riktlinjer i fråga om utformningen av ett framtida pensionssystem som angivits av pensionsförsäkringskommittén bör enligt utskottets mening ligga till grund för det fortsatta utredningsarbetet, som lämpligen bör bedrivas inom ramen för pensionsålderskommittén.

Utredningsuppdraget har numera lämnats till denna kommitté.

Änkepension och barn tillägg

Frågan om att undanröja den inkomstprövning som enligt gällande bestämmelser skall ske när det gäller pension till kvinnor vilka blivit änkor före den 1 juli 1960 har under en följd av år prövats av riksdagen. I sitt betänkande 1972:3 lämnade socialförsäkringsutskottet en redogörelse för frågans behandling fr. o. m. 1948, då änkepension infördes i folkpensioneringen, t. o. m. 1971. Utskottet redovisade därvid också de skäl som pensionsförsäkringskommittén anfört mot att avskaffa inkomstprövningen för de berörda änkorna (Familjepensionfrågor m. m., SOU 1971:19 s. 81 ff.). Med anledning av de i motionerna framförda rättvisaspekterna framhöll utskottet i samma betänkande (SfU 1972:2) att det i svensk rätt fanns åtskilliga exempel på fall, då till följd av övergångsbestämmelser eller eljest vissa kategorier människor inte kommit i åtnjutande av förmåner som ny lagstiftning erbjudit. Ett avskaffande av inkomstprövningen för övergångsänkor skulle enligt utskottets uppfattning visserligen undanröja den orättvisa som nu otvivelaktigt rådde mellan olika kategorier änkor men skulle samtidigt ytterligare markera den olikhet som enligt gällande regler förelåg mellan änkor med rätt till änkepension och andra utan möjlighet att erhålla motsvarande inkomstförstärkning.

Även 1973 och 1974 avstyrkte utskottet med riksdagens godkännande bifall till motioner med yrkande att inkomstprövningen av änkepension skulle avskaffas. Utskottet hänvisade därvid till frågans tidigare behandling i riksdagen.

Yrkandet i motionen 1205 om vidgad rätt till pension för vissa kvinnor med reducerad änkepension inom folkpensioneringen prövades av riksdagen förra året. I sitt betänkande SfU 1974:24 framhöll utskottet att en sådan vidgad pensionsrätt närmast syntes beröra frågan om rätt till ersättning vid arbetslöshet. Utskottet erinrade om att chefen för arbetsmarknadsdepartementet i juni 1974 tillkallat en utredning med uppgift bl. a. att snarast möjligt lägga fram förslag till utformning av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Då det kunde antas att den i motionen aktualiserade frågan skulle komma att kunna lösas i samband med denna utredning avstyrkte utskottet bifall till motionen. Riksdagen följde utskottets hemställan.

Frågan huruvida rätten till änkepension p. g. a. barnförekost och till barn tillägg skall upphöra då barnet uppnått 16 års ålder eller vid senare tidpunkt diskuterades av familjepolitiska kommittén i dess slutbetänkande Familjestöd (SOU 1972:34). Kommittén framhöll att skäl snarare kunde anföras för att sänka än för att höja åldersgränsen för rätt till änkepension p. g. a. barnförekost, eftersom 16-årsgränsen närmast torde ta sikte på tillsynskostnaderna för barnet. Däremot ansåg kommittén att det fanns skäl som talade för en höjning av åldersgränsen när det gällde rätten till barn tillägg, eftersom dessa tillägg i första hand tillkommit för att täcka konsumtionskostnader.

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår att socialförsäkringsutskottet förra året (SfU 1974:24) tillstyrkte att en utredning av frågan om efterlevandepensionens framtida utformning skulle komma till stånd. I samband därmed avstyrkte utskottet bifall till ett motionsyrkande av innebörd att änkepension på grund av barnförekomst och barntillägg skulle utgå till dess barnet fyllt 18 år. Utskottet hänvisade därvid till att en utvidgning av rätten till änkepension och barntillägg borde anstå i avvaktan på resultatet av den sålunda begärda utredningen.

Som tidigare nämnts har gift kvinna i allmänhet inte rätt till barntillägg till folkpension. Endast i det fall kvinnan stadigvarande lever åtskild från sin make kan hon erhålla sådant tillägg.

Frågan om gift kvinnas rätt till barntillägg prövades av pensionsförsäkringskommittén i dess slutbetänkande Familjepensionsfrågor (SOU 1971:19). Kommittén som ansåg att en sådan rätt borde föreligga anförde bl. a.

Anledningen till att de gifta kvinnorna uteslutits ur de barntilläggsberättigades krets har främst varit uppfattningen att det är mannen som bär huvudansvaret för familjens försörjning och att det är han som tillför familjen de huvudsakliga penninginkomsterna. Det har därför framstått som naturligt att låta mannens folkpension kompletteras med ett barntillägg.

En allmän utgångspunkt för kommitténs arbete har varit att så långt möjligt skapa likformiga regler för män och kvinnor inom den allmänna pensioneringen. Den enda realistiska vägen att skapa jämställdhet mellan könen på förevarande område är att utge barntillägg även till de gifta kvinnor som uppbär egenpension (regelmässigt förtidspension). Det är också ofta socialt omotiverat att som nu utesluta gift kvinna från rätten till barntillägg. Kommittén förordar med hänsyn härtill att reglerna om barntillägg utformas så att tillägg utgår till ålders- eller förtidspensionär, som har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med egna eller makens barn. Det sagda innebär, att barntillägg kan utgå även till gift kvinna, som uppbär ålders- eller förtidspension, om makarna har barn i hemmet. Något hinder för att utgiva mer än ett barntillägg för ett och samma barn om båda föräldrarna är pensionsberättigade bör icke föreligga.

En ändring av reglerna om barntillägg i enlighet med vad härovan angivits är väl förenlig med kommitténs mera långsiktiga överväganden i frågan om likställighet mellan man och kvinna inom den allmänna pensioneringen.

Barnpension

Garantinivån för barnpension från folkpensioneringen tillkom genom beslut vid 1973 års riksdag (prop. 1973:47, SfU 1973:19) för att alla ensamstående vårdnadshavare skulle tillförsäkras ett garantistöd motsvarande bidragsförskottets nivå. I de fall änkepension utgick var stödet redan före 1973 års reform normalt större än bidragsförskottet, varför det inte ansågs nödvändigt att höja barnpensionsnivån i dessa fall.

I motion till 1974 års riksdag framställdes ett lagstiftningsyrkande av innebörd att de delar av änkepensionen, som inräknades i barnpensionen för

att garantinivån på 40 % av basbeloppet skulle uppnås, i beskattningshänseende skulle räknas som barnpension. Skatteutskottet avstyrkte bifall till motionen och anförde därvid bl. a.

Enligt punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen utgör änkepension och barnpension från folkpensioneringen skattepliktig intäkt av tjänst. Det innebär att, i de fall änkepension utgår, den till änkan utbetalade oreducerade änkepensionen beskattas hos henne, medan den till barnet utbetalade barnpensionen – 25 % av basbeloppet – i förekommande fall beskattas hos barnet. Om det – som motionärerna anser – är angeläget att av socialpolitiska skäl åstadkomma en annan avvägning av beskattningen mellan änkepension och barnpension från folkpensioneringen än den som nu gäller, bör detta ske genom ändringar av bestämmelserna i AFL. Denna lagstiftning ligger emellertid utanför skatteutskottets kompetensområde.

Riksdagen biföll skatteutskottets hemställan.

I samband med behandlingen av prop. 1973:47 angående förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen, däribland förstärkning av barnpensionen, hade socialförsäkringsutskottet att ta ställning till ett motionsyrkande av innehåll att barnpension skulle utgå med 40 % av basbeloppet även i sådana fall då änkepension utgick. Utskottet avstyrkte bifall till motionen, och riksdagen biföll denna hemställan. Utskottet framhöll (SfU 1973:19):

Den i propositionen föreslagna konstruktionen av barnpensionen har tillkommit som ett led i strävandena att i ökad utsträckning inrikta de ekonomiska stödåtgärderna på barnen. Förslaget innebär att olikheterna i behandlingen av skilda grupper efterlevandeföräldrar minskar och att barnstödet ökar för änklings liksom för frånskilda och ogifta efterlevande kvinnor. Förslaget ligger således i linje med de överväganden i fråga om inriktningen av ett framtida familjepensionssystem som redovisats av pensionsförsäkringskommittén i dess slutbetänkande Familjepensionsfrågor m. m. (SOU 1971:19) och som riksdagen i andra sammanhang uttalat sin anslutning till.

Enligt utskottets mening kan berättigade invändningar knappast riktas mot att man vid stödets utformning tar hänsyn till familjens sammanlagda förmåner. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 1973:1689.

Utskottet

Inledning

I motionerna tas upp frågor om förbättringar av barnpensionen och om en utvidgning av rätten till änkepension och barntillägg. Flertalet av de framställda yrkandena har tidigare vid upprepade tillfällen prövats av riksdagen. Senast skedde det förra året. I samband därmed begärde riksdagen på förslag av socialförsäkringsutskottet (SfU 1974:24) och med anledning av motioner med yrkanden bl. a. om införande av allmän egenpension och av ett i förhållande till kön neutralt efterlevandeskydd, att frågan om efter-

levandepensionens framtida utformning skulle bli föremål för utredning inom ramen för pensionsålderskommitténs arbete. Utredningsuppdraget har numera lämnats till denna kommitté.

Änkepension och barn tillägg

En änka har rätt till änkepension under förutsättning antingen att hon uppnått 36 års ålder vid mannens död och varit gift med honom i minst fem år eller att hon har vårdnaden om och sammanbor med barn under 16 år, som vid mannens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan. Om en änka upphör att ha barn under 16 år i hemmet skall vid bedömningen av hennes rätt till pension i fortsättningen anses som om mannen avlidit då barnet upphörde att påverka rätten till pension och äktenskapet varat till nämnda tidpunkt. Änkepension motsvarar för änka, som vid mannens död eller då hon upphörde att ha barn under 16 år i hemmet fyllt 50 år, det belopp varmed ålderspension utgår efter pensionsåldersinträdet. För annan änka minskar pensionen med 1/15 för varje år varmed änkans ålder vid mannens död eller den därmed jämställda tidpunkten understeg 50 år.

Fru Jacobsson m. fl. (m) understryker i motionen 1205 det enligt deras mening otillfredsställande i att änkor med femtondelsreducerad pension får uppbära det reducerade beloppet även efter det de fyllt 50 år. Motionärerna pekar på de svårigheter på arbetsmarknaden som möter kvinnor i 40–50-årsåldern och menar att änkor med femtondelsreducerad pension bör garanteras minst en hel änkepension från folkpensioneringen, om de har svårigheter att skaffa sig en inkomst som med ett skäligt belopp överstiger en sådan hel pension.

Samma yrkande som i motionen 1205 prövades av socialförsäkringsutskottet förra året. Utskottet framhöll därvid (SfU 1974:24) att motionen närmast berörde frågan om rätt till ersättning vid arbetslöshet och att det kunde antas att den i motionen aktualiserade frågan skulle komma att kunna lösas inom ramen för den utredning angående utformningen av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som då nyligen tillsatts. Utskottet vidhåller sin uppfattning att det syfte motionärerna vill uppnå inte bör tillgodoses inom ramen för en utbyggd änkepension och avstyrker därför bifall till motionen 1205.

Rätten till änkepension inom folkpensioneringen kan som tidigare nämnts vara beroende av om änkan har vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år. Till ålders- och förtidspension inom folkpensioneringen kan utgå barn tillägg. Även för rätt till sådant tillägg gäller det villkoret att barnet inte får ha fyllt 16 år. I fråga om barn i bestående äktenskap, där föräldrarna sammanlever, kan barn tillägg inte beviljas om det är hustrun som är pensionstagare. En ogift kvinna däremot förlorar inte den rätt till barn tillägg hon kan ha genom att sammanbo med en man.

Herrar Åkerlind och Winberg (båda m) yrkar i motionen 1232 att pensionsålderskommittén genom tilläggsdirektiv får i uppdrag att utarbeta förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser att änkepension och barn-tillägg kan utgå till dess barnet fyllt 18 år. Även motionen 748 av fru André och fröken Andersson (båda c) innehåller yrkande om en höjning av åldersgränsen för rätt till barntillägg till 18 år. I samma motion begärs också förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser, att barntillägg kan utgå även till gift kvinna. I båda motionerna framhålls att åldersgränsen bör vara densamma i fråga om barntillägg och barnpension. Motionärerna hänvisar också till att familjepolitiska kommittén i sitt slutbetänkande Familjestöd (SOU 1972:34) uttalat att det fanns skäl som talade för en höjning av åldersgränsen när det gällde rätten till barntillägg, eftersom dessa tillägg i första hand tillkommit för att täcka konsumtionskostnader. Som skäl för en höjning av åldersgränsen när det gäller rätten till änkepension har i motionen 1232 åberopats att såväl barnpension som änkepension och annan inkomst huvudsakligen – för att inte säga helt – går åt till konsumtion. Tillsynskostnaderna då barnen är mindre torde – menar motionärerna – vara små till den del de bekostas med egenavgifter i jämförelse med de konsumtionskostnader barnen drar med sig när de blir större. I fråga om den bestämmelse slutligen som utesluter gift med maken sammanboende kvinna från rätt till barntillägg framhåller motionärerna i motionen 748 att nämnda föreskrift är en av de många kvarstående orättvisor vilka bygger på föreställningen att mannen ensam är familjeförsörjare. Barntillägg bör – menar motionärerna – utgå oavsett vilken av föräldrarna som är pensionär.

Som tidigare nämnts prövades frågan om den åldersgräns för barnet som bör gälla i fråga om rätten till änkepension och barntillägg inom folkpensioneringen av familjepolitiska kommittén. Av skäl som redovisats i motionerna ansåg kommittén att en höjning av åldersgränsen för rätten till barntillägg var motiverad, medan i fråga om rätten till änkepension skäl snarare talade för en sänkning av åldersgränsen. Riksdagen begärde förra året på förslag av socialförsäkringsutskottet (SfU 1974:24) en utredning av frågan om efterlevandepensionens framtida utformning inom ramen för pensionsålderskommitténs arbete. Frågan om rätten till änkepension och barn-tillägg bör enligt utskottets mening lämpligen prövas i detta sammanhang. Vad särskilt angår gift kvinnas rätt till barntillägg torde – som framhållits i motionen 748 – skälet till nuvarande bestämmelser bl. a. ha varit att mannen ansetts bära huvudansvaret för familjens försörjning och att det är han som tillför familjen de huvudsakliga penninginkomsterna. En annan anledning till att gift med mannen sammanboende kvinna uteslutits ur de barntilläggsberättigades krets torde ha varit att man ansett endast ett barntillägg böra utgå per barn och familj.

Nuvarande bestämmelser om rätt till barntillägg får så till vida egen-domliga konsekvenser som att gift kvinna som sammanbör med mannen inte kan uppbära barntillägg, medan ogift kvinna inte går förlustig den rätt

till barn tillägg hon kan ha genom att sammanbo med en man. Inte heller är en gift kvinna som stadigvarande lever åtskild från sin make utesluten från rätten till barn tillägg. Utskottet vill erinra om att pensionsålderskommittén i sitt slutbetänkande Familjepensionsfrågor m. m. (SOU 1971:19) – i syfte bl. a. att skapa så långt möjligt likformiga regler för män och kvinnor inom den allmänna pensioneringen – föreslog att barn tillägg skulle kunna utgå även till gifta kvinnor som uppbar egenpension. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av riksdagens uttalanden förra året (SfU 1974:24) i fråga om riktlinjerna för efterlevandepensioneringens framtida utformning anser utskottet sig böra förorda att frågan om gift kvinnas rätt till barn tillägg prövas med förtur av pensionsålderskommittén. Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna.

För kvinnor som blivit änkor efter den 30 juni 1960 utgår änkepension utan inkomstprövning. Pension till kvinnor som blivit änkor dessförinnan är däremot inkomstprövad.

Herr Börjesson i Falköping m. fl. (c) begär i motionen 29 att pensionsålderskommittén skall ges i uppdrag att utreda frågan om slopande av denna inkomstprövning. Ett liknande yrkande återfinns i motionen 108 av fru Frænkel och herr Jonsson i Mora (båda fp). Frågan om inkomstprövning av änkepension har under en lång följd av år prövats av riksdagen. Under senare år har riksdagen alltid avvisat motioner i ämnet med hänvisning till de utförliga och enligt utskottets mening vägande skäl mot att avskaffa inkomstprövningen som framförts av pensionförsäkringskommittén. Utskottet anser att riksdagen saknar anledning att i år inta en annan ståndpunkt än tidigare och avstyrker därför bifall till motionerna 29 och 108.

Barnpension

Barnpension från folkpensioneringen utgick före 1974 med 25 % av basbeloppet om en förälder avlidit och med 35 % av samma belopp om båda föräldrarna avlidit. Åldersgränsen var 16 år. Genom riksdagsbeslut 1973 höjdes med verkan fr. o. m. 1974 barnpensionen till 40 % av basbeloppet om en förälder avlidit och till 60 % i de fall då barnet förlorat båda föräldrarna. Samtidigt beslöts att barnpension skulle utgå till dess barnet fyllt 18 år. Den 40- resp. 60-procentiga pensionen skall enligt nämnda riksdagsbeslut endast gälla då inte barnpension från tilläggspensioneringen eller änkepension från folkpensioneringen utgår. I annat fall skall barnpensionen utgå med 25 % av basbeloppet eller med det högre belopp som erfordras för att det sammanlagda stödet skall uppgå till 40 % per barn (50 resp. 60 % av basbeloppet om båda föräldrarna avlidit).

Fru Lundblad m. fl. (s) framhåller i motionen 1212 att enligt deras mening en höjning av garantinivån för barnpension bör övervägas inför nästkommande budgetår. De anser en förbättring av samhällets stöd angelägen när det gäller sådana familjer med barn, som mist en försörjare och där ingen

eller endast obetydlig ATP utgår och inte heller änkepension kan erhållas. Herrar Winberg och Ringaby (båda m) påtalar i motionen 1230 att enligt deras uppfattning en allvarlig princip åsidosatts genom tillämpningen av garantiregeln. De motiverar detta med att änkan måste betala skatt även för den del av sin pension som på grund av garantiregeln anses avräknad till barnen.

Som tidigare nämnts genomfördes så sent som 1973 väsentliga förbättringar av barnpensionen genom höjningar av pensionens garantinivå och av den åldersgräns vid vilken pensionen upphör att utgå. Med hänsyn härtill och då även en prövning av frågan om barnpensionen och dess utformning ingår i det utredningsarbete rörande efterlevandepensioneringens framtida utformning som skall bedrivas inom pensionsålderskommittén anser utskottet sig böra avstyrka bifall till motionen 1212 i vad den behandlas i detta betänkande.

Vad slutligen angår yrkandet i motionen 1230 bör erinras om att 1973 års riksdagsbeslut tillkom i syfte att förbättra pensionen för barn i sådana familjer som i huvudsak saknade förmåner utöver barnpensionen. Garantinivån om 40 % av basbeloppet vid en förälders resp. 60 % vid båda föräldrarnas frånfalle var således avsedd som ett maximum, som borde reduceras för det barn som var berättigat till pension från ATP eller vars mor uppbär änkepension från folkpensioneringen. Utskottet har i annat sammanhang (SfU 1973:19) som sin mening uttalat bl. a. att berättigade invändningar knappast kan riktas mot att man vid stödets utformning tar hänsyn till de sammanlagda förmånerna i en familj. Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker därför bifall till motionen 1230.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande pension för änkor med femtondelsreducerad pension att riksdagen avslår motionen 1975:1205;
2. beträffande åldersgräns för rätt till änkepension att riksdagen avslår motionen 1975:1232 såvitt nu är i fråga;
3. beträffande åldersgräns för rätt till barntillägg att riksdagen avslår motionen 1975:748 (yrkande 1) och motionen 1975:1232 såvitt nu är i fråga;
4. beträffande gift kvinnas rätt till barntillägg att riksdagen med anledning av motionen 1975:748 (yrkande 2) hos regeringen ger till känna vad utskottet anfört;
5. beträffande inkomstprövning av änkepension att riksdagen avslår motionerna 1975:29 och 1975:108;

6. beträffande barnpension att riksdagen avslår motionen 1975:1212 i vad den behandlas i detta betänkande samt motionen 1975:1230.

Stockholm den 11 mars 1975

På socialförsäkringsutskottets vägnar

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson* (s), Carlsson i Vikmanshyttan (c), Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Hyltander (fp), Marcusson (s), fröken Pehrsson (c), herrar Lindström (s), Fridolfsson (m), Nilsson i Kristianstad (s), Andersson i Nybro (c), Olsson i Stockholm (vpk), Nilsson i Norrköping (s), Andersson i Edsbro (c) och fröken Engman (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservationer

1. beträffande inkomstprövning av änkepension (punkten 5 i utskottets hemställan)

av herrar Ringaby (m), Hyltander (fp) och Fridolfsson (m) vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande i tredje stycket på s. 10 som börjar med "Frågan om" och slutar med "och 108." bort ha följande lydelse:

De nuvarande bestämmelserna om inkomstprövning av änkepension har kritiserats mycket hårt alltsedan bestämmelserna om sådan inkomstprövning kom till. Enligt utskottets mening bör inte minst av rättviseskäl alla änkor, oavsett när mannen avlidit, rimligen kunna göra anspråk på samma rätt till änkepension. Riksdagen begärde år 1974 på förslag av socialförsäkringsutskottet i dess betänkande nr 24 en utredning av frågan om efterlevandepensioneringens framtida utformning. Detta utredningsuppdrag har numera lämnats till pensionsålderskommittén. Utskottet finner att den i motionerna aktualiserade frågan om inkomstprövning av änkepension har sådant samband med efterlevandepensioneringen att den lämpligen bör behandlas av pensionsålderskommittén. Enligt utskottets mening bör frågan prövas med förtur så att förslag i ämnet snarast kan föreläggas riksdagen.

dels att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:29 och med anledning av motionen 1975:108 hos regeringen begär att pensionsålderskommittén får i uppdrag att med förtur pröva frågan om slopande av inkomstprövning av änkepension inom folkpensioneringen;

2. beträffande barnpension (punkten 6 i utskottets hemställan) av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Vad slutligen" och slutar med "motionen 1230." bort ha följande lydelse:

1973 års riksdagsbeslut innebar i fråga om barnpension att varje barn erhöll en garanterad pensionsnivå om 40 % av basbeloppet om en förälder avlidit och 60 % av samma belopp om båda föräldrarna avlidit. Om det utgår änkepension från folkpensioneringen eller barnpension från tilläggs-pensioneringen gäller emellertid, såvitt utskottet kan bedöma, i praktiken inte garantiregeln. Genom att från änkepensionen i vissa fall skall avräknas ett så stort belopp som erfordras för att barnpensionen skall uppnå den 40-procentiga nivån och detta belopp beskattas hos änkan kommer barnpensionen inte att ha det reella värde som svarar mot den garanterade pensionsnivån. Enligt utskottets mening måste även den del av änkepensionen som sålunda avräknas anses belöpa på barnet och då rimligen också beskattas hos barnet. Utskottet anser således att man, om syftet med de nya bestämmelserna om barnpension skall kunna tillgodoses i den omfattning som uppenbarligen varit lagstiftarens avsikt, bör ändra bestämmelserna i lagen om allmän försäkring så, att barnpension som avräknas mot änkepension också reellt kan föras upp som barnpension och därmed bli beskattad hos barnet och inte hos änkan. Utskottet förutsätter att förslag till författningsändring av nu angiven innebörd snarast föreläggs riksdagen.

dels att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1230 och med avslag på motionen 1975:1212 i vad den behandlas i detta betänkande hos regeringen begär förslag snarast till riksdagen om sådan ändring av lagen om allmän försäkring att barnpension som avräknas mot änkepension också reellt kan föras upp som barnpension.

